ORP Czujny (1953)

ORP "Czujny" (początkowo DS-41, później 361)

ORP Czujny – polski ścigacz okrętów podwodnych z okresu zimnej wojny, a wcześniej radziecki BO-411, jeden z ośmiu pozyskanych przez Polskę okrętów projektu 122bis.

Okręt został zwodowany 11 kwietnia 1953 roku w stoczni numer 340 w Zielonodolsku, a do służby w Marynarce Wojennej ZSRR przyjęto go w listopadzie tego roku. W 1955 roku jednostka została wydzierżawiona przez Polskę i 27 maja tego roku weszła w skład Marynarki Wojennej. Okręt, oznaczony podczas służby znakami burtowymi DS-41 i 361, został skreślony z listy floty w październiku 1972 roku.

Prace nad dużym ścigaczem okrętów podwodnych, będącym rozwinięciem ścigaczy proj. *122A*, rozpoczęły się w ZSRR w 1943 roku. Ostateczny projekt jednostki powstał w biurze konstrukcyjnym CKB-51 w Gorki w 1944 roku. W porównaniu do poprzedników nowe okręty miały większą wyporność, doskonalsze uzbrojenie ZOP i wzmocniony kadłub, a przez to wzrosła ich dzielność morska. W 1946 roku rozpoczęto ich produkcję seryjną, budując łącznie 227 okrętów.

Na początku lat 50. w Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Sztabie Generalnym Wojska Polskiego zapadły decyzje o rozpoczęciu licencyjnej budowy ścigaczy projektu *122bis* w polskich stoczniach. W styczniu 1953 roku przygotowana w Zielonodolsku dokumentacja techniczna (pod oznaczeniem proj. *125*) dotarła do Polski, jednak kłopoty z

uruchomieniem produkcji okrętów wymusiły w październiku 1954 roku decyzję o rezygnacji z ich budowy w kraju. W zamian postanowiono zakupić lub wydzierżawić w ZSRR gotowe jednostki tego typu.

BO-411 (ros. *Bolszoj Ochotnik*) zbudowany został w stoczni numer 340 w Zielonodolsku (nr budowy 572). Stępkę okrętu położono 6 stycznia 1953 roku, został zwodowany 11 kwietnia, a do służby w Marynarce Wojennej ZSRR wszedł 18 listopada 1953 roku.

Dane taktyczno-techniczne

Okręt był dużym, pełnomorskim ścigaczem okrętów podwodnych. Długość całkowita wynosiła 52,2 metra (49,5 metra na konstrukcyjnej linii wodnej), szerokość 6,6 metra i zanurzenie 2,2 metra. Kadłub podzielony był na dziesięć przedziałów wodoszczelnych i miał na większej części dno podwójne. Wyporność standardowa wynosiła 302 tony, zaś pełna 336 ton. Okręt napędzany był przez trzy silniki wysokoprężne 9D o łącznej mocy 3300 koni mechanicznych (KM), z których dwa zewnętrzne umieszczone były w maszynowni dziobowej, a środkowy – w przedziale rufowym. Trzy wały napędowe, połączone z silnikami sprzęgłami zębatymi typu 4MA, poruszały trzema trójłopatowymi śrubami o średnicy 1,13 m każda. Maksymalna prędkość okrętu wynosiła 18,7 węzła, zaś ekonomiczna 12 węzłów. Okręt zabierał 18 ton paliwa, co pozwalało osiągnąć zasięg wynoszący 3000 Mm przy prędkości 8,5 węzła lub 399 Mm przy prędkości 18,5 węzła. Energię elektryczną zapewniały dwa generatory wysokoprężne DG-18. Autonomiczność wynosiła 10 dób.

Uzbrojenie artyleryjskie jednostki stanowiło umieszczone na dziobie osłonięte tarczą pancerną pojedyncze działo kal. 85 mm L/52 90-K, z zapasem amunicji wynoszącym 230 sztuk. Kąty ostrzału wynosiły 0–155° na każdą burtę, kąt podniesienia lufy od -5 do +85°, donośność pozioma 15 500 metrów (pionowa 10 500 metrów), zaś teoretyczna szybkostrzelność 18 strz./min. W

części rufowej znajdowały się dwa pojedyncze działka plot. kal. 37 mm 70-K L/73 (również osłonięte tarczami pancernymi), z zapasem amunicji wynoszącym 1000 sztuk na lufę. Kąt podniesienia lufy wynosił od -10 do +85°, donośność pozioma 8400 metrów (pionowa 5000 metrów), zaś teoretyczna szybkostrzelność 150 strz./min. Prócz tego na okręcie zamontowano trzy podwójne stanowiska wielkokalibrowych karabinów maszynowych 2M-1 kal. 12,7 mm L/79, z zapasem 2000 sztuk amunicji na lufę (jedno na dziobie, za działem 85 mm i dwa za kominem na pokładzie przy burtach). Kąt podniesienia lufy wynosił od -10 do +90°, donośność pozioma 3500 metrów (pionowa 1500 metrów), zaś teoretyczna szybkostrzelność 250 strz./min. Broń ZOP stanowiły dwa rakietowe miotacze bomb głębinowych RBU-1200 na dziobie jednostki (z zapasem 32 bomb RGB-1, a później RGB-12), dwa miotacze i dwie zrzutnie bomb głębinowych B-1 (z łącznym zapasem 30 bomb). Alternatywnie okręt mógł przenosić do 18 min. Wyposażenie uzupełniał trał kontaktowy KPT-1, fumator DA-3 i 10 świec dymnych MDSz. Wyposażenie radioelektroniczne obejmowało radiostację R-609, dwa kompasy magnetyczne, żyrokompas Kurs-4, log 1R-2, echosondę NEŁ-3, sonar Tamir-11 oraz radar Lin.

Załoga okrętu składała się z 54–55 oficerów, podoficerów i marynarzy.

działka kal. 37 mm

Służba

BO-411 służył początkowo we Flocie Bałtyckiej. W 1955 roku jednostka została wydzierżawiona przez Polskę na okres pięciu lat (wraz z bliźniaczymi ścigaczami „Nieugięty”, „Zawzięty” i „Zwrotny”). 27 maja 1955 roku ścigacz pod nazwą ORP „Czujny” został uroczyście przyjęty w skład Marynarki Wojennej (z udziałem dowódcy MW kmdr. Zdzisława Studzińskiego). Pierwszym polskim dowódcą jednostki został por. mar. Zbigniew Ochman. Okręt z oznaczeniem burtowym DS-41 (DS – Duży Ścigacz), wchodził w skład I grupy poszukująco-uderzeniowej Dywizjonu Dozorowców i Dużych Ścigaczy Brygady Obrony Wodnego Rejonu Głównej Bazy, stacjonując na Helu. W 1958 roku wyposażenie radioelektroniczne jednostki uzupełniono o system rozpoznawczy „swój-obcy” typu Kremnij-2, składający się z urządzenia nadawczego Fakieł-MZ i odbiorczego Fakieł-MO. 4 stycznia 1960 roku numer burtowy okrętu został zmieniony na 361. W tym roku, po zakończeniu okresu dzierżawy, jednostka została zakupiona przez Marynarkę Wojenną. Od stycznia 1961 roku okręt włączono do Dywizjonu Ścigaczy, nadal bazując na Helu. 18 stycznia 1963 roku ścigacz (pod dowództwem por. mar. Mieczysława Łęckiego) wziął udział w akcji ratowniczej, biorąc na pokład dziewięciu rozbitków ze szwedzkiego statku „Vestenhaven”, który zatonął w Zatoce Gdańskiej. Od 1 czerwca 1965 roku okręt przyporządkowano do 11. Dywizjonu Ścigaczy 9. Flotylli Obrony Wybrzeża. Pod koniec lat 60. jednostka znajdowała się w złym stanie technicznym. Ścigacz został skreślony z listy floty w październiku 1972 roku, a po raz ostatni polską banderę opuszczono na nim 7 listopada tego roku. Ostatnim dowódcą jednostki był kpt. mar. Władysław Monkiewicz. W 1973 roku okręt pełnił rolę pływających koszar, zaś w latach 1974–1975 był jednostką badawczą.

18 stycznia 1963

ZAŁOGA ORP CZUJNY RATUJE MARYNARZY Z VESTENHAV

Stacjonujący w Porcie Wojennym Hel, ścigacz okrętów podwodnych DS-361 ORP "Czujny", pełniący dyżur w grupie bojowej, przyjął sygnał od oficera dyżurnego polecający natychmiastowe wyjście w morze na pomoc tonącemu statkowi.

Po wyjściu z portu o godz. 1.55, okręt skierowany został w rejon toru wodnego Hel – Gdynia, przypuszczalnego miejsca katastrofy. Warunki były bardzo trudne – mroźna noc, silny wiatr, wysoka fala, pływająca kra. Dowódca ścigacza por.mar. Mieczysław Łęcki, przystapił mimo tego do przeszukiwania akwenu. Wiedziano o prawdopodobym już zatonięciu statku, szukano zatem rozbitków, dla których w tych warunkach, czas decydował o szansie przeżycia. O godz. 2.40 dostrzeżono łódź ratunkową z jednym marynarzem, którego po udanym manewrze podejścia przyjęto na pokład. Wkrótce zlokalizowano tratwę pneumatyczną z pozostałymi członkami załogi. O godz. 2.59 kolejnych ośmiu rozbitków znalazło ratunek na pokładzie ścigacza. Uratowanym udzielono pierwszej pomocy i podjęto decyzję o zakończeniu akcji ratunkowej. ORP "Czujny" skierowany został do Gdyni, skąd uratowanych marynarzy przewieziono do szpitala.

Statkiem, którego załogę ratował ORP „Czujny", był niewielki kabotażowiec „Vestenhav" bandery szwedzkiej. Za postawę wykazaną podczas nocnej, styczniowej akcji dowódca ORP „Czujny", por.mar. Mieczysław Łęcki oraz cała załoga ścigacza, wyróżnieni zostali rozkazem specjalnym dowódcy Marynarki Wojennej. Ambasador Szwecji w Polsce, na przyjęciu w konsulacie, wręczył delegacji załogi ścigacza odznakę pamiątkową „Za ratownictwo morskie" od Związku Marynarzy i Ratowników Szwedzkich.

Miesięcznik „Morze" (3/1963) donosił także, że w gdyńskim

Interklubie doszło do spotkania z udziałem wicekonsula Szwecji, przewodniczącego Związku Zawodowego Marynarzy i Portowców oraz zastepcy dowódcy Marynarki Wojennej, gdzie na ręce por.mar. Mieczysława Łęckiego, przekazano podziękowania i upominki dla załogi polskiego okrętu.

źródło: https://muzeummw.pl/zaloga-orp-czujny-ratuje-marynarzy-z-vestenhav/

Stocznia	Nr 340, Zielonodolsk
Położenie stępki	6 stycznia 1953
Wodowanie	11 kwietnia 1953
MW ZSRR	
Nazwa	BO-411
Wejście do służby	18 listopada 1953
Wycofanie ze służby	1955
Marynarka Wojenna (PRL)	
Nazwa	ORP „Czujny”
Wejście do służby	27 maja 1955
Wycofanie ze służby	październik 1972
Dane taktyczno-techniczne	
Wyporność	standardowa: 302 tony pełna: 336 t
Długość	52,2 metra całkowita 49,5 m na KLW
Szerokość	6,6 m
Zanurzenie	2,2 m
Napęd	
3 silniki wysokoprężne 9D o łącznej mocy 3300 KM 3 śruby	
Prędkość	18,7 węzła

Zasięg	3000 Mm przy prędkości 8,5 węzła
Uzbrojenie	
1 działo kal. 85 mm 90-K L/52 2 działka kal. 37 mm 70-K L/73 (2 x I) 6 wkm 2M-1 kal. 12,7 mm (3 x II) 2 rakietowe mbg RBU-1200 2 miotacze i 2 zrzutnie bg, ew. 18 min	
Wyposażenie	
trał kontaktowy KPT-1 radiostacja R-609 sonar Tamir-11 radar Lin’	
Załoga	50-54